

**OLIIY TA’LIM TASHKILOTLARIDA MASOFAVIY TA’LIMNING SINXRON
VA ASINXRON SHAKLLARINI TASHKIL ETISHDA ZAMONAVIY
TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI**

Sh.Yo‘ldashev

O‘zMU o‘qituvchisi

Renessans ta’lim universiteti

“JI va Xalqaro iqtisodiy munosabatlar”

ta’lim yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Sh.Abdumajidov

Annotatsiya: *Mazkur maqolada mualliflar bugungi zamonaviy sharoitda oliy ta’lim tashkilotlarida masofaviy ta’limni tashkil etishning dolzarb masalalari yoritilib, sinxron va asinxron ta’lim shakllarining mazmuni, o‘ziga xos xususiyatlari hamda ularning ta’lim jarayonidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, jumladan, onlayn platformalar, video konferensiya vositalari va raqamli ta’lim resurslarining ushbu shakllarni samarali amalga oshirishdagi o‘rni ochib beriladi. Tadqiqot natijasida masofaviy ta’lim jarayonida texnologiyalardan foydalanish ta’lim sifatini oshirish, interaktivlikni ta’minlash va ta’lim oluvchilarning mustaqil o‘qish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi asoslab beriladi.*

Kalit so‘zlar: *masofaviy ta’lim, sinxron ta’lim, asinxron ta’lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli ta’lim, onlayn platformalar, LMS tizimlari, video konferensiya, multimedia vositalari, innovatsion ta’lim.*

**ВЫСОКАЯ РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОРГАНИЗАЦИИ
СИНХРОННЫХ И АСИНХРОННЫХ ФОРМ ДИСТАНЦИОННОГО
ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Аннотация: *В данной статье авторы рассматривают актуальные вопросы организации дистанционного обучения в высших учебных заведениях в современных условиях. Анализируются содержание, специфические особенности синхронных и асинхронных форм обучения, а также их значение в образовательном процессе. Кроме того, раскрывается роль современных информационно-коммуникационных технологий, включая онлайн-платформы, средства видеоконференцсвязи и цифровые образовательные ресурсы, в эффективной реализации данных форм обучения. В результате исследования обосновано, что использование технологий в процессе дистанционного обучения способствует повышению качества образования, обеспечению интерактивности и развитию навыков самостоятельного обучения у обучающихся.*

Ключевые слова: *дистанционное обучение, синхронное обучение, асинхронное обучение, информационно-коммуникационные технологии, цифровое образование,*

**THE ROLE OF MODERN TECHNOLOGIES IN ORGANIZING
SYNCHRONOUS AND ASYNCHRONOUS FORMS OF DISTANCE EDUCATION
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Abstract: In this article, the authors examine actual issues of organizing distance education in higher education institutions under modern conditions. The content, specific features, and significance of synchronous and asynchronous forms of learning in the educational process are analyzed. Additionally, the role of modern information and communication technologies, including online platforms, video conferencing tools, and digital educational resources, in the effective implementation of these forms is revealed. The study demonstrates that the use of technologies in distance education contributes to improving the quality of education, ensuring interactivity, and developing students' independent learning skills.

Key words: *distance education, synchronous learning, asynchronous learning, information and communication technologies, digital education, online platforms, LMS systems, video conferencing, multimedia tools, innovative education.*

Bugungi kunda global raqamli transformatsiya jarayonlari barcha sohalar qatori ta'lim tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, oliy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — zamonaviy bilim, ko'nikma va kompetensiyalarga ega, mustaqil fikrlay oladigan, raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, masofaviy ta'lim tizimi ta'limning innovatsion shakli sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda yuz bergan pandemiya sharoiti masofaviy ta'limning nafaqat muqobil, balki zaruriy ta'lim shakliga aylanganligini ko'rsatdi. Natijada oliy ta'lim tashkilotlarida o'quv jarayonini tashkil etishda sinxron va asinxron ta'lim shakllari keng joriy etila boshlandi.

Masofaviy ta'lim — bu professor-o'qituvchi va talaba o'rtasidagi pedagogik jarayon zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali amalga oshiriladigan ta'lim shakli bo'lib, u vaqt va makon chegaralarini sezilarli darajada qisqartiradi. Mazkur ta'lim tizimi asosan ikki shaklda — sinxron va asinxron ko'rinishda tashkil etiladi. Sinxron ta'limda professor-o'qituvchi va talabalar bir vaqtning o'zida virtual muhitda ishtirok etadi va real vaqt rejimida muloqot amalga oshiriladi. Bu shakl interaktivlikni ta'minlashi, savol-javoblar orqali darhol teskari aloqani yo'lga qo'yishi bilan ahamiyatlidir. Asinxron ta'lim esa vaqt jihatidan moslashuvchanlikni ta'minlab, talabaga o'quv materiallarini o'ziga qulay vaqtda o'zlashtirish imkonini beradi. Ushbu shakl mustaqil ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Nazariy jihatdan qaralganda, masofaviy ta'lim konstruktivistik va kompetensiyaviy yondashuvlarga asoslanadi. Ya'ni, ta'lim oluvchi bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol ravishda shakllantiruvchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Professor-o'qituvchi esa

ko‘proq yo‘naltiruvchi va maslahatchi rolini bajaradi. Bu esa ta‘lim jarayonining markazida talaba turishini ta‘minlaydi va individual o‘quv trayektoriyalarini shakllantirishga imkon yaratadi.

Masofaviy ta‘lim tizimida sinxron va asinxron ta‘lim shakllari o‘zaro bog‘liq holda amal qilib, ta‘lim jarayonining samaradorligini ta‘minlovchi muhim komponentlar hisoblanadi. Sinxron ta‘lim shakli o‘qituvchi va talabalarning bir vaqtning o‘zida virtual muhitda ishtirok etishini nazarda tutadi. Ushbu shaklda o‘quv mashg‘ulotlari real vaqt rejimida tashkil etilib, unda talabalar o‘qituvchi bilan bevosita muloqotga kirishish, savol-javoblar orqali bilimlarini aniqlashtirish va muhokamalarda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Mazkur yondashuv ta‘lim jarayonida interaktivlikni oshirish, tezkor teskari aloqani ta‘minlash hamda jamoaviy o‘rganish muhitini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Asinxron ta‘lim shakli esa vaqt va makon jihatidan yuqori darajadagi moslashuvchanlikni ta‘minlashi bilan ajralib turadi. Bunda talabalar o‘quv materiallarini o‘zlariga qulay vaqtda o‘zlashtiradilar, topshiriqlarni mustaqil ravishda bajaradilar hamda o‘z o‘qish sur‘atini individual tarzda belgilash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Ushbu shakl, ayniqsa, mustaqil ta‘lim ko‘nikmalarini rivojlantirish, tanqidiy fikrlashni shakllantirish va bilimlarni chuqur o‘zlashtirishda samarali hisoblanadi. Asinxron ta‘limda videodarslar, elektron darsliklar, onlayn forumlar va raqamli topshiriqlar asosiy o‘quv vositalari sifatida qo‘llaniladi.

Ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajriba natijalari shuni ko‘rsatadiki, sinxron ta‘lim shakli interaktivlik va kommunikatsiyani kuchaytirsa, asinxron ta‘lim shakli esa mustaqillik, moslashuvchanlik va chuqur o‘zlashtirish jarayonini ta‘minlaydi. Shu sababli, zamonaviy oliy ta‘lim tizimida ushbu ikki shaklni o‘zaro uyg‘unlashtirish, ya‘ni aralash (blended) ta‘lim modelini qo‘llash eng samarali yondashuvlardan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Bunday yondashuv orqali sinxron mashg‘ulotlarda nazariy bilimlar berilib, asinxron faoliyat orqali ularni mustahkamlash, kengaytirish va amaliy jihatdan qo‘llash imkoniyati yaratiladi.

Natijada, sinxron va asinxron ta‘lim shakllarining integratsiyalashuvi ta‘lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarning individual xususiyatlarini inobatga olish hamda ularning kasbiy kompetensiyalarini kompleks rivojlantirishda muhim pedagogik omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Masofaviy ta‘limni samarali tashkil etishda zamonaviy texnologiyalarning o‘rni beqiyosdir. Xususan, Learning Management System (LMS) tizimlari, ya‘ni Moodle, Google Classroom, Canvas kabi platformalar o‘quv jarayonini boshqarish, topshiriqlarni taqsimlash, baholash va monitoring qilish imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, LMS tizimlaridan samarali foydalanish talabalar o‘zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshiradi va o‘quv jarayonini tizimli tashkil etishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, Zoom, Microsoft Teams kabi video konferensiya platformalari sinxron ta‘limni tashkil etishda asosiy vosita sifatida xizmat qilib, real vaqt rejimida interaktiv darslarni o‘tkazish imkonini beradi. Multimedia texnologiyalari, ya‘ni video, audio, animatsiya va interaktiv kontentlar esa o‘quv materiallarini yanada tushunarli, qiziqarli va samarali shaklda taqdim etishga yordam beradi.

Shuningdek, zamonaviy bosqichda sun’iy intellekt texnologiyalari ham masofaviy ta’lim jarayoniga kirib kelmoqda. Ular yordamida talabalar faoliyati tahlil qilinadi, individual o‘quv yo‘nalishlari ishlab chiqiladi va moslashtirilgan ta’lim muhitini yaratish imkoniyati paydo bo‘ladi. Bulut texnologiyalari esa ma’lumotlarni saqlash, ulardan foydalanish va ulashishni soddalashtirib, ta’lim resurslarining doimiy mavjudligini ta’minlaydi.

Masofaviy ta’limning afzalliklari ko‘p qirrali bo‘lib, avvalo, ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi, geografik cheklovlarni bartaraf etadi hamda ta’lim jarayonining moslashuvchanligini oshiradi. Talabalar o‘z individual imkoniyatlari va ehtiyojlaridan kelib chiqib ta’lim olishi mumkin. Shu bilan birga, resurslardan samarali foydalanish, vaqtni tejash va individual yondashuvni ta’minlash kabi ijobiy jihatlar ham mavjud. Biroq, ayrim muammolar ham kuzatiladi. Jumladan, texnik infratuzilmaning yetarli emasligi, internet tezligining pastligi, talabalarning o‘zini-o‘zi boshqarish ko‘nikmalarining sustligi hamda akademik halollik bilan bog‘liq masalalar masofaviy ta’lim samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasida masofaviy ta’limni tashkil etish va rivojlantirish masalalari aniq normativ-huquqiy asosga ega bo‘lib, ushbu jarayon bir qator qonun va qarorlar bilan tartibga solinadi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni (O‘RQ-637)da ta’limning zamonaviy shakllari, xususan masofaviy ta’limni joriy etish va rivojlantirishning huquqiy asoslari belgilab berilgan. Mazkur qonunda masofaviy ta’lim ta’lim shakllaridan biri sifatida e’tirof etilib, uni tashkil etish, amalga oshirish hamda sifatini ta’minlashga oid umumiy talablar bayon etilgan.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da oliy ta’lim jarayonini raqamlashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, masofaviy ta’lim platformalarini rivojlantirish ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilangan. Mazkur konsepsiya oliy ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarni joriy etish orqali ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrda 824-son qarorida oliy ta’lim muassasalarida ta’lim jarayonini zamonaviy shakllarda, jumladan masofaviy va aralash (blended learning) asosida tashkil etish, onlayn ta’lim platformalaridan foydalanish hamda baholash tizimini takomillashtirish bo‘yicha aniq chora-tadbirlar belgilangan.

Shu bilan birga, Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining tegishli buyruq va yo‘riqnomalari orqali masofaviy ta’lim platformalarini joriy etish, elektron ta’lim resurslarini yaratish va ulardan samarali foydalanish mexanizmlari amaliy jihatdan tartibga solinadi.

Mazkur normativ-huquqiy hujjatlar majmui oliy ta’lim tizimida masofaviy ta’limni samarali tashkil etish, uning sifatini ta’minlash hamda zamonaviy texnologiyalar asosida rivojlantirishning mustahkam huquqiy poydevorini yaratadi.

Masofaviy ta’limni samarali tashkil etish jarayoni izchil bosqichlarda amalga oshirilishi lozim. Dastlab tayyorlov bosqichida o‘quv platformalari tanlanadi, o‘quv materiallari raqamlashtiriladi va metodik ta’minot yaratiladi. Asosiy bosqichda darslar sinxron va asinxron shaklda olib borilib, talabalar bilan faol muloqot yo‘lga qo‘yiladi. Keyingi bosqichda nazorat va baholash ishlari amalga oshiriladi, yakuniy bosqichda esa o‘quv jarayonining samaradorligi tahlil qilinib, takomillashtirish choralari ishlab chiqiladi.

Bugungi kunda olib borilgan ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, masofaviy ta’limning eng samarali modeli bu sinxron va asinxron shakllarning uyg‘unlashgan holati, ya’ni “blended learning” hisoblanadi. Ushbu modelda sinxron darslar orqali interaktivlik ta’minlansa, asinxron komponent orqali mustaqil o‘rganish jarayoni kuchaytiriladi.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta’lim tashkilotlarida masofaviy ta’limning sinxron va asinxron shakllarini tashkil etishda zamonaviy texnologiyalar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ular nafaqat ta’lim jarayonini raqamlashtirish, balki uning sifatini oshirish, talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ta’lim samaradorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bois, kelgusida ushbu texnologiyalarni yanada keng joriy etish, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini oshirish va texnik infratuzilmani takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qoladi. Natijada zamonaviy, bilimli va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashga erishish mumkin bo‘ladi.

IQTIBOSLAR/ЧОҚҚИ/REFERENCES:

1.O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonuni (Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020 y., 03/20/637/1313-son; Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 21.04.2021 y., 03/21/683/0375-son, 12.10.2021 y., 03/21/721/0952-son; 29.11.2023 y., 03/23/880/0905-son; 01.02.2024 y., 03/24/901/0082-son; 09.09.2024 y., 03/24/957/0689-son; 21.09.2024 y., 03/24/963/0735-son; 05.11.2024 y., 03/24/990/0892-son; 07.02.2025 y., 03/25/1025/0116-son; 24.10.2025 y., 03/25/1091/0969-son; 30.12.2025 y., 03/25/1109/1241-son)

2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. 824-son “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim jarayonini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. 2020-yil 31-dekabr.

4.Topildiyev V.R. Oliy ta’limning normativ-huquqiy asoslari. –Toshkent., 2018. 356. B.

5.Topildiyev V.R. Oliy ta’lim tizimini isloh qilishning meyoriy-huquqiy ta’minoti xususida ayrim mulohazalar // Sovremennoye obrazovaniye, 2017. (6), 8-14.

6.Topildiyev V.R. Ta’lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etishning meyoriy-huquqiy asoslari. -Toshkent: “Universitet. (2015).

7.Topildiyev V.R. Masofaviy ta’lim xususida ayrim mulohazalar. 2023. Journal of Integrated Education and Research, 2 (2), 51-60 betlar.

